

Dítě s poruchou chování

Štrausová Kateřina, Segeťová Petra

- <http://katalog.pravonadetstvi.cz/>
- <http://coumim.cz/>

- Případová studie – RIZIKA. PROJEVY CH.

Definice poruchy chování

(Sdružení pro Národní duševní zdraví a speciální vzdělávání 1992)

Pojem porucha emocí nebo chování (PE, PCH) je výrazem pro postižení, kdy se chování a emocionální reakce žáka:

- Liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem
- Mají **nepříznivý vliv na školní výkon včetně jeho akademických, sociálních, předprofesních a osobnostních dovedností**

Současně je toto postižení

- Něco **víc než přechodná, předvídatelná reakce na stresující události z jeho prostředí**
- **Vyskytuje se současně nejméně ve dvou různých prostředích, z nichž alespoň jedno souvisí se školou**
- **Přetrvává i přes individuální intervenci v rámci vzdělávacího programu**
- Může koexistovat i s jiným postižením

Zahrnuje:

- Děti a mladistvé se schizofrenií, emocionálními poruchami, úzkostnými poruchami
- Jinými trvalými poruchami chování a jeho ovládnutí, **jestliže mají celkový nebo částečný nepříznivý vliv na školní výkon**

Rizika

- Individuální
- Rodinná
- Sociální

Vývoj poruchy chování nejčastěji od fáze působení rizikových faktorů k fázi problémového chování až k poruchám chování

Problémy

- Vývoj nepřizpůsobivého chování
- Přejídný stav

Poruchy

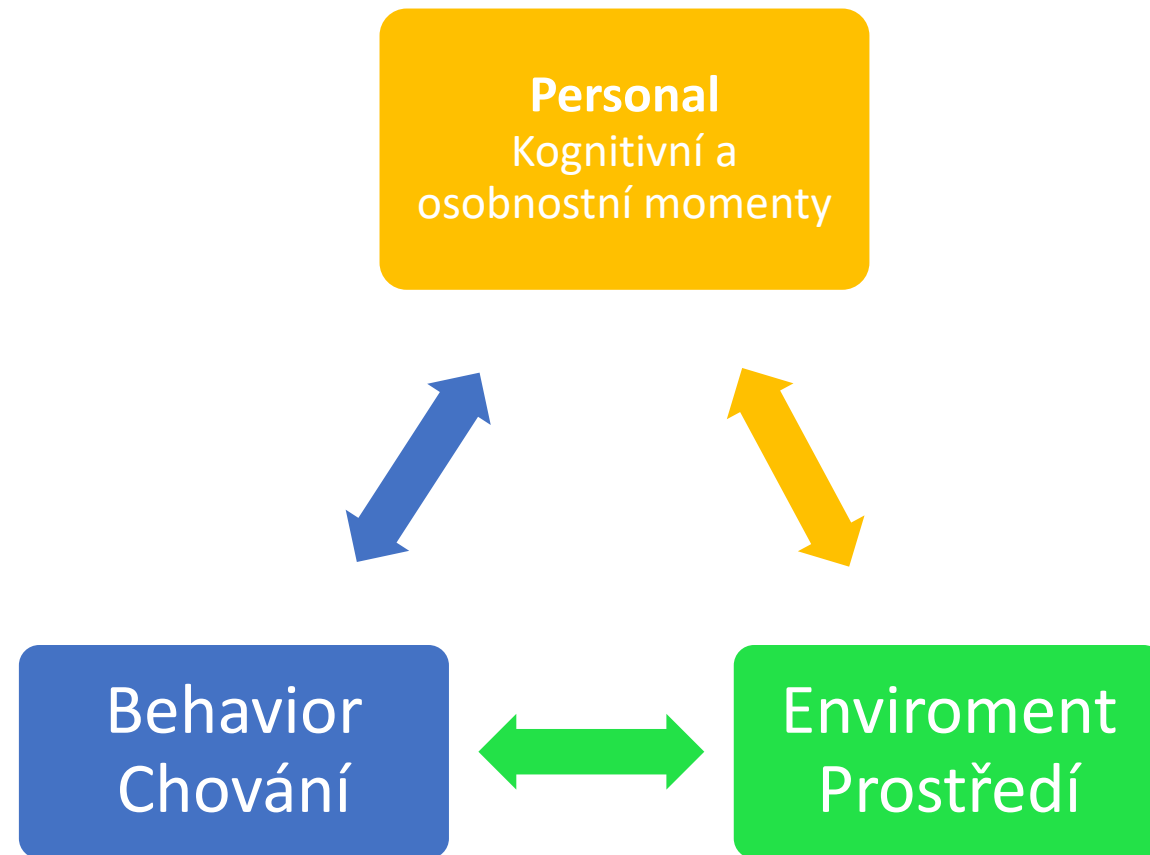
- Dlouhodobé negativní následky

Triáda vzájemného působení sociálně-kognitivní teorie učení

Bandura

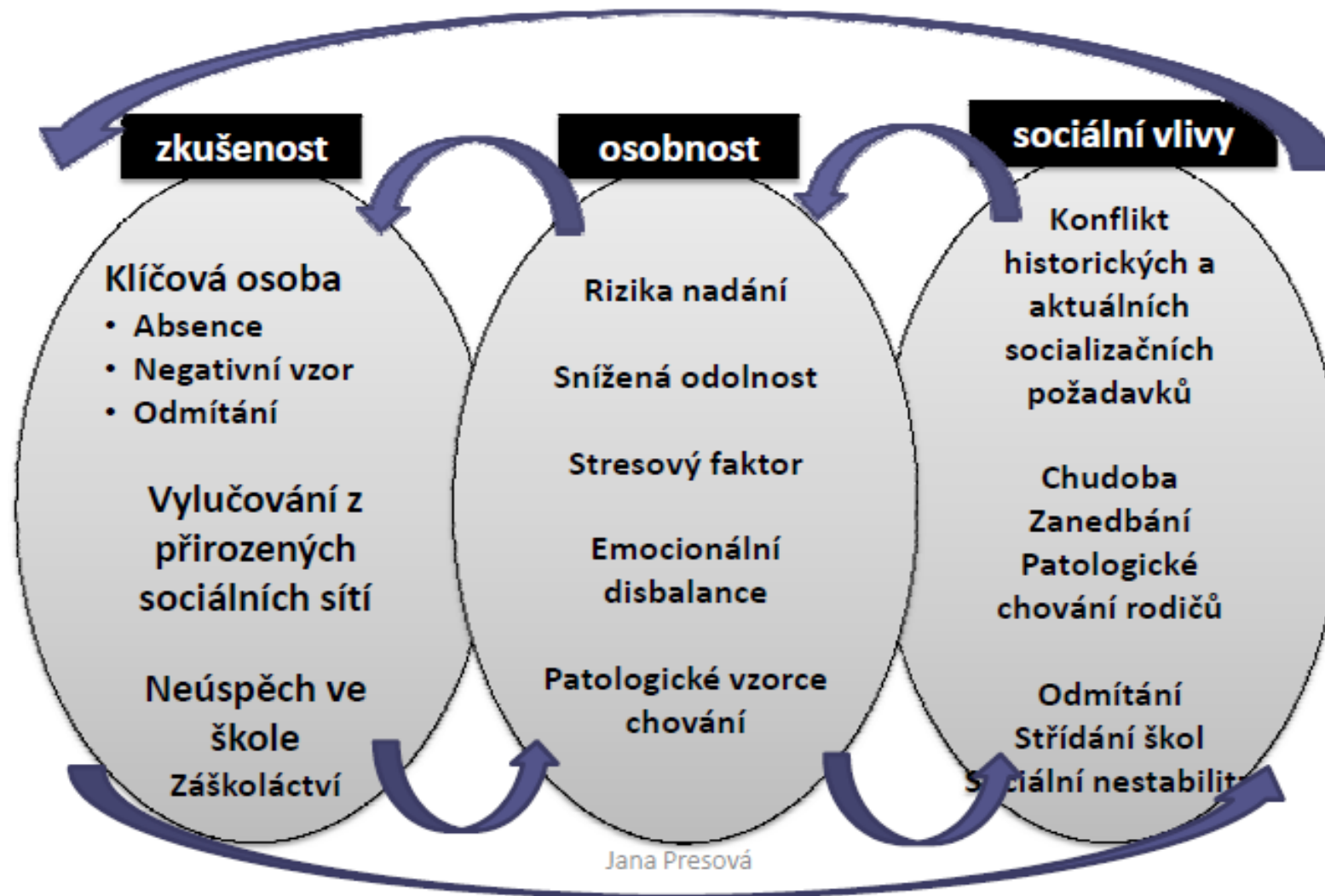
Triadický reciproční determinismus

- **Albert Bandura**
- tento přístup zdůrazňuje význam kognitivních (poznávacích) aspektů pro učení. Bandura přichází s **teorií observačního učení** - lidé se mohou učit novým věcem skrze pozorování ostatních při daných aktivitách.
- Pozorováním ostatních lidí si tak osvojujeme znalosti, pravidla, dovednosti, strategie, hodnoty a postoje.
- Pozorováním souvislostí mezi lidským chováním a prostředím Bandura dospěl k **tzv. triadickému recipročnímu model kausalit**.
- Chování jedince je ovlivňováno jeho osobnostními faktory a prostředím. Tato triáda jeví se vzájemně ovlivňuje a podmiňuje (determinuje). V různých časových momentech může některý z faktorů zesílit svůj vliv (např. když jedinec produkuje aktivitu pro své potěšení, je v popředí osobnostní vliv, jestliže volí aktivitu podle přání rodiny, pak sílí vliv prostředí).

- V souvislosti s recipročním determinismem definoval Bandura **5 základních vlastností osobnosti**, které jsou v individuálním vývoji buď kultivovány, nebo zůstávají nerozvinuté:
 - **schopnost symbolizace** – zpracování a transformace přechodné zkušenosti do vnitřních modelů;
 - **myšlenková anticipace** – předvídaní důsledků vlastního chování do budoucna;
 - **zástupné učení** - získávání zkušeností skrze pozorování chování druhých a důsledků z toho plynoucích. Přijímání vnitřních norem (standardů), hodnocení rozdílů mezi normami a činnostmi a vznik sebehodnotících reakcí a
 - **autoreflexe (mentalizace)** – hodnocení a měnění vlastního myšlení včetně pozorování vlastních schopností vyrovnávat se s různými událostmi.

Triáda rizikových faktorů ve vývoji poruchy chování

Specifické potřeby dětí v riziku PCH

- Sociální doména
- Kognitivní doména
- Emocionální doména

Sociální doména

- Málo stimulující rodinné prostředí
 - Traumatické zkušenosti
 - Sociální stabilita – zázemí, bezpečí
 - Stigmatizace
-
- Potřeby dětí: pozitivní zkušenosti z interakce
vlastní role v interakci

Emocionální doména

- Deprivační zkušenost
- Teorie „připoutání“ – attachment – Bowlby
- Potřeby dětí: prožitek radosti
 - navazovat vztahy
 - řízení vlastních emocí

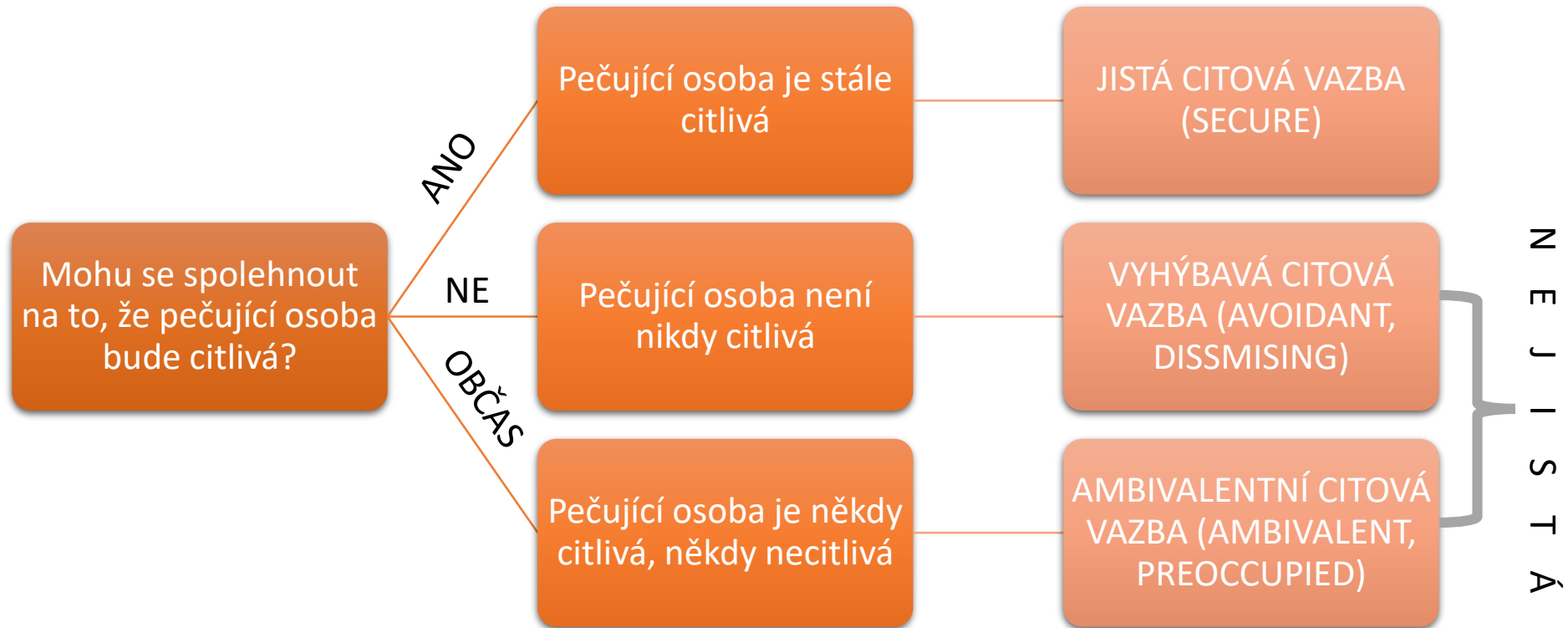
- Co je attachment?
- „... trvalé emoční pouto, charakterizované
- potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s
- určitou osobou, zejména v podmínkách stresu
- “ (Bowlby, 1982)

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10318730018-polosero-zpretrhane-lasky/210562222000003-zpretrhane-lasky/video/>
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10121244562-jadro/207562235800028-pohlad-me/>

Teorie citové vazby - attachment

- připoutání, přimknutí, citová vazba, citové pouto či přilnutí, attachment
- hypotetický konstrukt vyjadřující „trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu
- **klíčová osoba** bývá vnímána jako moudřejší a silnější a nedá se jednoduše nahradit jinou
- biologická funkce vazby: ochrana, její zformování je jedním z předpokladů přežití a zdravého vývoje jedince
- jak efektivní je ochrana a emoční podpora, závisí od kvality vazbových interakcí potažmo citové vazby (Bowlby, J. 1982)

Typy attachmentu

Jistá citová vazba

- Jde o "přiměřené vazbové chování"
- Negativní emoce po odchodu matky, po příchodu se nechá utišit
- Matčina blízkost jako zdroj útěchy
- Dítě získává zkušenost, že situaci lze zvládnout
- Cca 65% dětí v populaci

Charakteristika jisté vazby

JAKO DÍTĚ

1. Schopnost separace od rodiče
2. Hledání podpory rodiče, v případě nejistoty, strachu.
3. Návrat rodiče je provázen pozitivními emocemi.
4. Preference rodiče před cizími osobami.

JAKO DOSPĚLÝ

1. Dlouhodobé důvěrné vztahy.
2. Sklon ke zdravému sebevědomí.
3. Sdílení pocitů s přáteli a partnerem přináší příjemné pocity.
4. Vyhledávání sociální podpory.

Předpoklady vzniku jisté vazby

- **Potěšení a radost** z blízkého kontaktu s dítětem
- **Srozumitelné** vyjadřování emocí
- **Citlivost** na sociální podněty od dítěte
- **Pohotové a adekvátní** povzbuzování dítěte do objevování nového -
explorace

Vyhýbavá citová vazba

- Po odchodu matky min. negativní emoce, dítě pokračuje v činnosti
- Dítě se zdánlivě jeví jako nezávislé
- Prožitek stresu inhibovaný
- Neadekvátní reakce na potřebu dítěte
- Cca 20% dětí v populaci

Charakteristika vyhýbavé vazby

JAKO DÍTĚ

1. Předpoklad, že pečující osoba je nedostupná
2. Vyhýbání se rodičům
3. Nevyhledávání podpory , útěchy u rodičů a kontaktu s nimi
4. Nevykazování preference rodičů před cizími osobami

JAKO DOSPĚLÝ

1. Možné problémy s intimitou
2. Investování minima emocí do sociálních či romantických vztahů
3. Neschopnost či neochota sdílet myšlenky a pocity s ostatními.

Předpoklady vzniku vyhýbavé vazby

1) velmi „horlivé“ pečující osoby, které

- poskytují nepřiměřenou míru stimulace, se kterou si dítě neví rady a nestojí o ni

Adaptivní odpovědí dítěte na takové projevy chování může být naučené vyhýbání se těmto osobám.

2) rigidní a sobecké pečující osoby, které:

- odmítají pokusy dítěte o útěchu (zvláště formou tělesného kontaktu) nebo je odklání
- nedostatečně vnímají projevy dítěte
- projevují negativní pocity směrem k dítěti

Strategie chování - Vyhýbavá CV

- Externalizované poruchy chování
- Skrývání emocí ("nemohu nikomu věřit")
- Kopírování chování rodičů - přenos do vztahů

Nejistá citová vazba (ambivalentní)

- Silná reakce na odloučení od matky
- Střídavě hněv a náklonost ve vztahu k matce
- Chování matek je špatně předvídatelné - dítě vynakládá úsilí k získání pozornosti
- Cca 10-14% v populaci (málo výzkumů)

Charakteristika ambivalentní vazby

JAKO DÍTĚ

1. Možná zvýšená nedůvěra vůči neznámému
2. Značná zoufalost v nepřítomnosti rodiče
3. Návrat rodiče není provázen potěšením a útechou

JAKO DOSPĚLÝ

1. Zdráhání se být druhým blízko
2. Obavy z toho, že je partner nemiluje
3. Velké rozrušení v situaci, kdy vztah končí

Předpoklady vzniku ambivalentní vazby

- **Nestálost** péče
- Značně **proměnlivá citlivost** k potřebám dítěte, oscilující mezi nadšením na jedné straně a lhostejností na straně druhé
- Chování, které rodič projevuje směrem k dítěti přitom není odpovědí na podněty dítěte, ale pramení spíše z aktuálního naladění rodiče.
- S touto proměnlivostí péče se dítě snaží vypořádat **zoufalou snahou o získání pozornosti** – ať už skrze pláč nebo snahou o tělesný kontakt s rodičem. Je-li jeho snaha o získání pozornosti neúspěšná, je zarmoucené a rozčílené.

Dezorganizovaná citová vazba

- Strategie chování zaměřená na redukci stresu chybí nebo je narušená
- Často abnormální chování (náhlá změna aktivity při příchodu k matce)
- Často u dětí zanedbaných, týraných, apod.
- Může nastat u všech předchozích typů organizovaných struktur

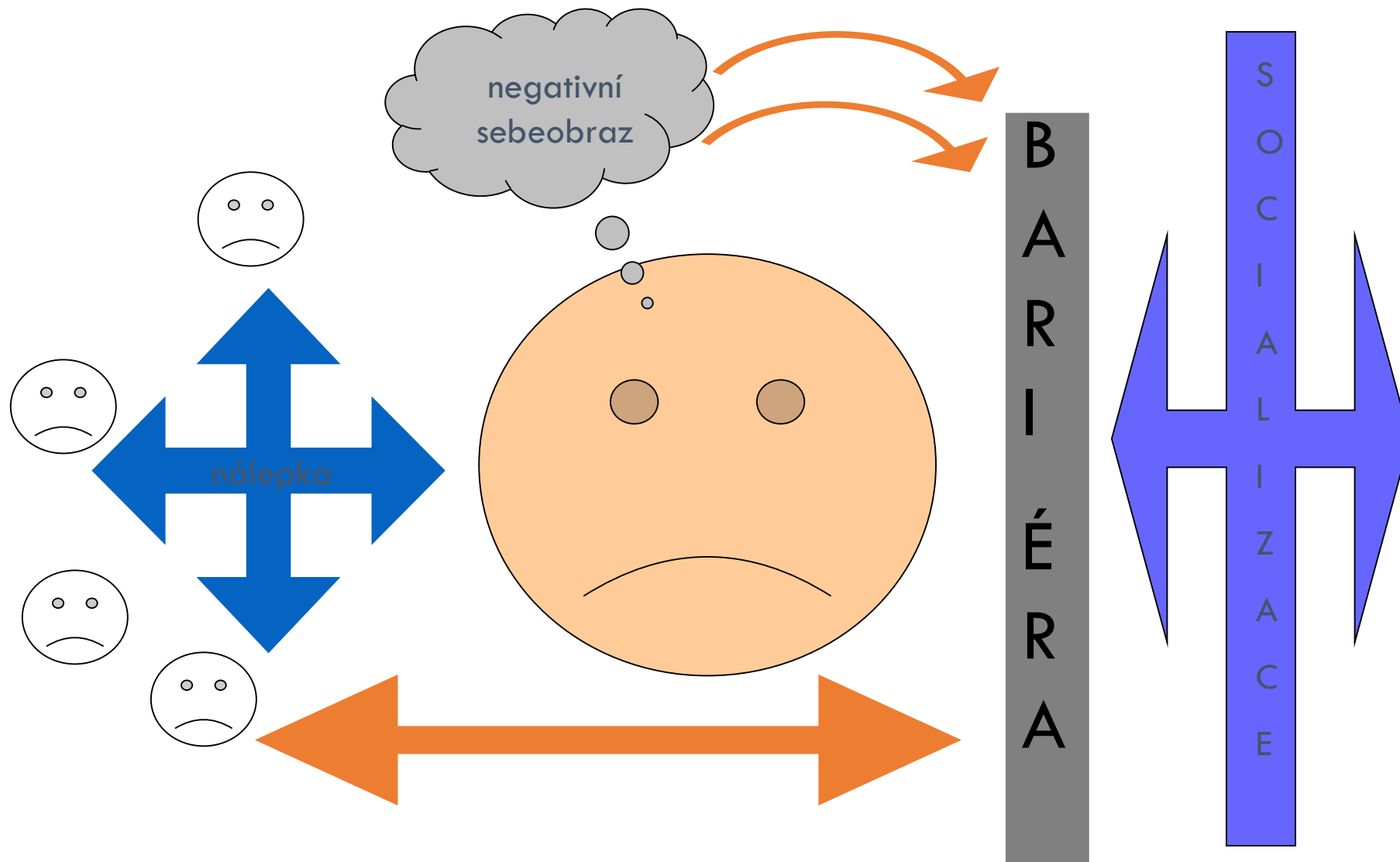
Důsledky narušení citové vazby a možné souvislosti s PCH

- Nejistá CV – rizika pro vznik PCH
- Vznik méně efektivních emočních regulací
- Hospitalizace - důsledek absence CV (specifické projevy chování např.při institucionální výchově)
- Menší odolnost vůči psychopatologickým vlivům
- Agrese
- Potíže se zvládáním stresových situací
- Zneužívání návykových látek

Kognitivní doména

- Snížené kompetence k řešení problémů
- Obtíže s volnou strategií ve stresové situaci
- Obtížné reflektování vlastních emocí
- Problémy v komunikaci
- Potíže v náhledu na vlastní chování

- Potřeby dětí: verbalizace chování
rozhodování, vyhodnocování

Nálepka jako bariéra socializace -
VVoitová (Brno, 2013)

A- B- C – PŘÍPADOVÁ STUDIE

A spouštěč	B Chování a jeho projevy	C Následek
Co, kdo, kdy	Jak	Co se dělo pak, zisk, ztráta
<i>Zapomenutý úkol</i>	<i>Lež, vyhýbání se odpovědnosti</i>	<i>Zatloukání před rodiči, útěk z domu, záškoláctví</i>
<i>Násilí od spolužáka</i>	<i>Záškoláctví, účast na rvačkách</i>	<i>Nuda, vazba na děti na ulici, uzavřenost, agresivní modely chování</i>

Video

Žáci s poruchou chování (cca 2 min)

- <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/122877-odbornici-problemovi-zaci-se-maji-chvalit-ne-trestat/>
- Zdroj
- Včasná intervence jako zdroj inkluzivních přístupů k dětem v riziku poruch chování. V.Vojtová, M.Pavlovská. Brno:MU, 2013. ISBN 978-80-210-6518-5